

TEKST BERT NIJMEIJER
FOTO'S NIELS DE VRIES

De veelbesproken 'kloof' tussen stad en platteland, tussen 'het centrum' en 'de periferie', vernauwt het denken, vindt Marijn Molema, onderzoeker en plaatsvervangend directeur bij het Planbureau Fryslân en bijzonder hoogleraar 'regionale vitaliteit' aan de Rijksuniversiteit Groningen. Maar van de andere kant schieten we ook weinig op met de relativering dat de regio's in Nederland amper van elkaar verschillen, en dat alles een grijs gemiddelde is. Hoe moet het dan wel?

Daarover schreef Molema het boek *Zwaaien, roepen, springen*, een pleidooi voor regionaal zelfbewustzijn en zelfvertrouwen, dat deze week werd gepresenteerd met een 'grand tour' langs de noordelijke provinciehoofdsteden Leeuwarden, Assen en Groningen. We spreken elkaar in een lunchroom in het centrum van Heerenveen, bruisende kern op een kruispunt van snelwegen.

Zwaaien, roepen, springen, heet uw boek. Wie zwaait en roept naar wie, en waarom?
„Regio's in Nederland zwaaien en roepen al decennialang naar de rijksoverheid: zie ons staan, wij zijn er ook nog! Het is een roep om aandacht, die niet altijd wordt gehonoreerd.”

Onze noordelijke bestuurders zwaaien, roepen en springen wat af, maar ze worden niet gehoord. Dat komt natuurlijk door de enorme kloof tussen onze regio en het centrum van het land.

„De laatste decennia is de samenwerking tussen het bestuurlijk centrum en 'de regio' bekoeld. Pas recent komt daar verandering in, ook onder druk van de onvrede in het land.”

Wat is er mis met het denken in kloven en tegenstellingen?

„Zulke beelden vertroebelen ons zicht op de werkelijkheid. De kansen en belemmeringen van regio's zijn ingewikkeld en verschillen per gebied, die kun je niet over een kam scheren.”

Het is toch ook wel handig, zo'n beeld. Je kunt je er iets bij voorstellen.

„Het is een menselijke neiging om dingen die heel ingewikkeld zijn, heel simpel voor te stellen, in zwart-wit, yin-yang. Randstad tegenover regio..”

Begrijpelijk, toch? De wereld is ook ingewikkeld.

„Zeker. Het is instinctmatig haast, dat je probeert om in dat soort termen met elkaar

We moeten af van het beeld van een 'kloof' tussen de stad en het platteland, tussen 'het centrum' en 'de periferie'. Dat betoogt historicus Marijn Molema in zijn boek *Zwaaien, roepen, springen. Naar een land waarin elke regio telt*. „Noordelijke politici zijn heel goed in het organiseren van teleurstellingen.”

de wereld te begrijpen. Maar zo simpel is de wereld nou eenmaal niet. Politici, wetenschappers en journalisten houden van begrijpelijke beelden. Vaak komt er dan wel een komma achteraan met een nuancering, maar de klinkende metafoor blijft hangen. Die beelden gaan met ons aan de haal. Ze worden de bril waardoor we alles zien en interpreteren. Je verliest het vermogen om onbevangen naar dingen te kijken, om onafhankelijk van anderen je mening te vormen.”

„Het werkt twee kanten op. In Noord-Nederland zijn wij er goed in om dat frame te gebruiken, op een veroordelende manier. Dat 'zij' in Den Haag en Amsterdam allerlei dingen van ons vinden. Maar als je de spiegel omdraait, dan vinden 'wij' ook van alles van 'hen'. Is dat niet net zo bevooroordeeld? Zitten we onszelf daarmee niet in de weg? Als het niet goed gaat met ons, zijn anderen daarvan de schuld. Wij worden veronachtzaamd, uitgebuit, achtergesteld et cetera.”

Mensen, en regio's ook, snakken naar erkenning. Je wilt gezien worden, dat het ook over jou gaat.

„Maar als je wilt dat het op een positieve manier over jou gaat, zul je jezelf over dat gevoel van achtergesteld zijn heen moeten zetten. Je moet je meer bewust zijn van wat je te bieden hebt, maar ook van wat je belemmeringen zijn.”

Uw boek is niet het eerste over de vermeende kloof tussen centrum en periferie. Journalist Floor Milikowski schreef Een klein land met verre uithoeken, RUG-wetenschappers Caspar van den Berg en Annemarie Kok publiceerden over het 'regionale onbehagen', de onderzoekers Josse de Voogd en René Cuperus maakten de Atlas van afgehaakt Nederland. Wat voegt uw boek toe?

„Mijn boek is voor een belangrijk deel een reactie op die publicaties. Ik heb het uit een persoonlijke ergernis geschreven, omdat we er maar niet in slagen om in een genuanceerde taal over deze problematiek te schrijven.”

„Een aantal dingen vind ik erg goed van mijn collega-auteurs. Van den Berg, Kok, Milikowski en ook de journalist Karel Smouter hebben dit onderwerp geagendeerd. Van den Berg besteedt terecht aandacht aan de regionale vertegenwoordiging in de Tweede Kamer, waarvan 70 procent uit de Randstad komt. Maar ik vind ook dat die schrijvers er te weinig in slagen om voorbij dat kloofinstinct te redeneren.”

„Dat idee van afgehaakt zijn, van De Voogd en Cuperus, is een heel sterk frame. Of de terminologie van 'bruisregio's' en

'krimpregio's'. Die termen drukken regio's in een bepaald frame. Je moet als journalist of wetenschapper goed opletten dat je geen munitie geeft aan de slachtofferrol die regio's nu soms op zich nemen. Die boeken zijn genuanceerd genoeg, maar dat is niet wat blijft hangen.”

In Engeland wordt de Brexit gezien als wraak van de regio op het almachtige, kosmopolitische Londen. In Frankrijk staan de 'gele hesjes' op tegen 'Parijs'. En bij ons schaart 'het platteland' zich met de klinkende overwinning van de BBB bij de Provinciale Statenverkiezingen massaal achter 'de boeren'.

„Ik vind dat een heel gedramatiseerd beeld. Dat de regio in zekere zin gelijk geeft. Wraak neem je omdat je daar recht op hebt of zo. Ik geloof dat we beter moeten begrijpen wat er aan de hand is. Het zit er volgens mij meer in dat mensen het idee hebben dat er bepaalde fundamentele waarden geschonden zijn. Dat de landelijke overheid niet eerlijk en niet rechtvaardig is.”

Zoals bij de afhandeling van de aardbevingsschade.

„Zeker. Gedupeerden hebben – terecht – het gevoel dat de overheid niet eerlijk is. Datzelfde zie je in Zeeland, waar de komst van een beloofde marinierskazerne niet doorging. Mijn boek gaat niet alleen over Noord-Nederland, maar ook over andere regio's die niet tot het centrum worden gerekend. Dat mensen de overheid niet vertrouwen, heeft ook met de verdeling van middelen te maken. Hier in Noord-Nederland gaat het nog steeds over het Fonds Economische Structuurversterking, een investeringsfonds gevuld met aardgasbaten, waarvan maar 1 procent in het Noorden werd besteed.”

„Meer recent zijn de meerjarenplannen voor de infrastructuur, waarin maar 4 procent van het budget in Noord-Nederland terecht komt. Dat voelt onrechtvaardig. Maar het meest cruciaal is dat veel mensen zich niet herkennen in de toekomstplannen van het land. De verhalen waarin de toekomst drijft op de sterke stedelijke cultuur, de clusters van hoogtechnologische bedrijven en onze sleutelpositie in de werelddeconomie. Dat ze het gevoel hebben dat ze daarbuiten vallen, daar uitgeschreven zijn. Dat mag de rijksoverheid zich aantrekken, maar ook de provincies en de gemeenten. Overheden houden te weinig rekening met het basale gevoel van mensen om erbij te willen horen.”

De tweedeling tussen stad en platteland zit tussen onze oren, zegt u. Maar de boosheid >>

Marijn Molema, bijzonder hoogleraar 'regionale vitaliteit' aan de RUG en plaatsvervangend directeur van het Planbureau Fryslân.

Paspoort

Naam Marijn Molema
Geboren 17 februari 1983, Groningen
Opleiding studie geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG)
Werk onderzoeker en plaatsvervangend directeur bij Planbureau Fryslân, bijzonder hoogleraar 'regionale vitaliteit en dynamiek' aan de RUG
Privé getrouwd, een dochter en twee zoons, woont in Heerenveen

Roep om aandacht

>>

van mensen, al die stemmen op protestpartijen, dat is toch realiteit. Waar komt die wrok dan vandaan?

„De wereld is snel veranderd, en voor veel mensen voor hun gevoel niet ten goede. Na de Tweede Wereldoorlog was er in ons land, ook in het Noorden, een enorm gevoel van vooruitgang, we zouden het allemaal beter krijgen, en de rijksoverheid zou ons daarbij helpen. Daar deed de overheid ook z'n best voor. In de jaren 70 met de spreiding van rijksdiensten, de Postbank naar Leeuwarden, de PTT naar Groningen, het CBS naar Heerlen. Toen kwam de crisis van de jaren 80. De stimulering van de regio's viel weg, en er kwam niets voor in de plaats. Er kwam een neoliberale politiek die sterker wilde maken wat al sterk was, en die tot de dag van vandaag duurt. Gebieden die niet tot die krachtige centra behoren, voelen zich in de steek gelaten.”

U schrijft dat het begrip 'het Noorden' als afzonderlijk, problematisch gebied pas een rol gaat spelen vanaf de jaren 60.

„Het Noorden' is een beleidsterm uit de jaren 50, die vanaf de jaren 60 gepolitiseerd raakt. Het Noorden krijgt dan een reputatie van een achtergesteld gebied, journalisten gaan erover schrijven, aan de borreltafel spreken noorderlingen op een verontwaardigde manier over het Westen, dat ons niet ziet staan. Ook weer een voorbeeld van zo'n gedramatiseerd begrip. Die verhoudingen bestaan tot op de dag van vandaag. 'Het Noorden' is versluisierend. Het Noorden is niet homogeen, in de drie noordelijke provincies bestaan grote verschillen. In de Tweede Kamer zou het niet moeten gaan over 'het Noorden', maar over de Veenkoloniën, Gaasterland, het stroomgebied van de Hoogeveense Vaart. Je moet veel specifiekier zijn, veel gebiedsgericht.”

In verband met de compensatie van geleden aardbevingsschade spreken Groningse politici van 'ereschuld'. Wat vindt u van die term?

„Ik denk dat het een politiek opportunistische term is, die een moreel appel op de rijksoverheid doet, om hier middelen naartoe te halen. Noordelijke bestuurders worden door de rijksoverheid ook in die rol gedwongen, doordat het Noorden meestal buiten de boot valt als het op een normale manier gaat. Het 'algemene belang' is vaak het belang van een specifiek gebied. Dan word je als bestuurder van andere gebieden gedwongen om je te bedienen van gezwollen taal, om een deel van de investeringen naar je toe te trekken.”

„Er zit iets fundamenteel scheef in onze manier van praten. Het gaat steeds over compensatie. Rond de eeuwwisseling de compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn, nu de compensatie voor het aardgasleed. Hoezo kan er alleen worden geïnvesteerd als het 'compensatie' is? Waarom spreken ze niet van structurele investeringen? Niet eens speciaal in Noord-Nederland, maar gewoon: in Nederland?”

Dus dat stiefkind-gevoel van Noord-Nederland is terecht?

„Het is verklaarbaar. Dat heeft een lange geschiedenis. Al vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw hebben noordelijke politici moeten ijveren voor investeringen, op een manier dat het lijkt alsof het Noorden een bijzondere status heeft. Dat komt omdat de opvatting van wat het nationale belang is, uit het lood hangt.”

„Critici van het 'kloofdenken' zeggen dat Nederland veel gelijkmatiger is dan we den-

ken, dat juist het gemiddelde dominant is, en niet de uitersten. Dat vind ik weer erg statistisch gedacht. Wat zegt dat gemiddelde dan? Ik vind het juist interessant dat er in Nederland zoveel verschillen zijn! Er is heel veel variatie tussen gebieden, en tussen regio's. Die variatie zit vooral in dingen die moeilijker in cijfers te vangen zijn: in cultuur, geschiedenis, identiteit. Er is meer zelfbewustzijn nodig. Bevordering daarvan gaat altijd in de vorm van een verhaal, van iets dat identiteit schept.”

„Het idee dat Nederland zo gemiddeld is, sluit niet aan bij de gevoelens en identiteiten van de verschillende gebieden. Die regio's voelen zich niet gemiddeld! De vraag is hoe je vanuit die eigenheid meer zelfbewustzijn kunt creëren. Als er over jou en jouw regio geschreven en gepraat wordt op een manier die niet aansluit bij wat je voelt, of er wordt helemaal niet over je gepraat en geschreven – dat is misschien nog erger – dat je helemaal buiten de nationale verhalen valt, daar worden mensen boos van.”

Wat verandert uw boek daaraan?

„Het zou mooi zijn als het zou bijdragen aan empowerment van de regio's van Nederland, in de zin van: maak je eigen verhaal. Niet het marketingverhaal, maar een verhaal waarin je jezelf herkent.”

Wat is het marketingverhaal?

„Een verhaal dat niet wortelt in de ervaring van mensen. Als de kracht van Noord-Nederland moet worden benoemd, gaat het vaak over 'energy'. Waterstof, watertechnologie, groene chemie, dat zouden de sterke kanten van Noord-Nederland zijn. Een goed begin, maar hoe kunnen we van daaruit iets scheppen waarin noorderlingen zich kunnen herkennen?”

Waarom zouden we onszelf dan wel kunnen herkennen?

„Dat is het verhaal dat we moeten maken met z'n allen, en dat is per regio verschillend.”

Een collega van u, Zef Hemel, wandelt door de noordelijke provincies, ook op zoek naar 'een verhaal' voor het Noorden. Waarom is het zo moeilijk om zo'n verhaal te verzinnen?

„Iedereen kan verhalen

maken, maar de vraag is: herkennen mensen zich erin? Je moet verhalen maken waarin mensen kunnen geloven. Ik noem vaak het voorbeeld van Noordoost-Fryslân. Burgers en bedrijven zijn er trots op de bouw- en metaalsector, die een lange traditie heeft en past bij de mentaliteit van aanpakken en zelfvoorzienend zijn.”

Uw leerstoel gaat over 'regionale vitaliteit'. Waar moeten we die in zoeken?

„Die zit in de eigen kracht van mensen, die in de regio samen iets hebben beleefd, en daar gedeelde waarden aan hebben overgehouden. Het is moeilijk om dat te benoemen. Het heeft te maken met identiteit, met verhalen die mensen samenbinden en zelfbewustzijn geven. Neem Oost-Groningen met zijn vooraanstaande landbouw en innovatieve agro-industrie. Die geschiedenis kan mensen activeren en betrekken bij nieuwe ontwikkeling.”

In de drie noordelijke provincies hingen de vlaggen massaal ondersteboven, hier en daar hangen ze nog, ter ondersteuning van de boeren. Hoe krijgen de boeren een toekomst?

„Er is heel veel wil om te investeren in veranderingen. Gebruik die goede wil om in het Noorden een compleet nieuwe voedselproductie uit te vinden, zoals we hier ooit de agro-industrie hebben uitgevonden. We hebben hier akkerbouw en zuivel van wereldklasse. We kunnen een laboratorium worden van voedselvernieuwing, daarmee Noord-Nederland op de kaart zetten en er trots uit halen.”

„Er is geen totaalplan. Dat is 20ste-eeuwse politiek. Iedere politicus die zegt: ik heb hét plan, zó gaan we al onze problemen oplossen, die moet je wantrouwen. Waar het om gaat is hoe je meer eigenwaarde krijgt. Dat geldt voor een individu, maar ook voor een regio. Vanuit een gevoel van minderwaardigheid kun je jezelf niet ontwikkelen.”

ONZE VROUW IN BEIROET

Beiroet: het Napels van het Midden-Oosten

'Wow, Libanees én Italiaans, wat een bijzondere combinatie!”, krijg ik regelmatig te horen. Mijn reactie is meestal vrij laconiek:

„Mwah, zó bijzonder is het niet, ik ken geen twee landen en volkeren die méér op elkaar lijken.” Mijn vader verzucht meer dan 40 jaar later nog steeds dat hij, toen hij terwijl de Libanese burgeroorlog hevige woedde – met een rugzakje en slechts een bijjet van 50 dollar in zijn schoen – de wijde wereld introk, en na jaren van talloze omzwervingen op een tweede date met mijn moeder in Leeuwarden de zelfgemaakte pizza van mijn *nonna* proefde, „eindelijk weer thuis was.”

Ik heb het altijd absurd gevonden dat Beiroet 'het Parijs van het Midden-Oosten' werd genoemd – het illustreert de luiheid van veel journalisten die deze omschrijving klakkeloos overnemen, zonder te kijken of hij wel overeenkomt met de realiteit. Het is de zoveelste manier om de schijn hoog te houden dat de band met het 'moederland' (Libanon was tot de onafhankelijkheid in 1943 een Frans protectoraat) onbreekbaar is. Er is een bepaalde groep Libanezen die dit idee koste wat kost in stand wil houden. Zij zijn zoals Parijzenaars, de rest zijn barbaren, of nog erger: het zijn Arabieren!

Gek genoeg wordt deze Parijse parallel niet getrokken in de meer diepgravende analyses die worden gepubliceerd over het kleine doch turbulente land – daarin wordt juist de vergelijking met de mafia (of preciezer: de Napolitaanse Camorra) gretig gemaakt. Helaas gebeurt dit vaak slechts op een zeer oppervlakkig niveau, waarbij veel te makkelijk voorbij wordt gegaan aan de complexiteit van zowel de mafia als Libanon en de Libanezen zelf.

Dat de Libanese heersende klasse – een staat kun je het niet noemen – opereert zoals de mafia mag zo onderhand wel een uitgewrongen cliché worden genoemd. Maar zoals wel vaker het geval is, zit er ook in dit cliché een pijnlijke kern van waarheid.

Neem bijvoorbeeld de nu door Interpol gezochte gouverneur van de Centrale Bank, Riad Salameh. De ooit zo geliefde 'goochelaar', die na de burgeroorlog erin was geslaagd om de lokale munt stabiel te houden, en ervoor zorgde dat veel Libanezen decennialang boven hun stand konden wonen door gunstige rente-afspraken. Het bleek allemaal een vorm van beleggingsfraude. Binnen een paar maanden na de aanvang van de Oktoberrevolutie in 2019 stortte het kaartenhuis in elkaar. Libanezen kregen nog maar zeer beperkt toegang tot hun spaargeld. Banken werden in de fik gezet.

De Libanese lira heeft meer dan 90 procent van zijn waarde verloren en Libanon heeft de hoogste inflatie in de wereld.

Het was een leuk avontuur maar je verwacht nu dat die beste man de rest van zijn leven achter tralies zal doorbrengen. Er is echter geen enkele Libanees die dat gelooft. Ófwel hij vlucht naar een Caribisch eiland, óf hij eindigt zoals Jeffrey Epstein – van wie bijna niemand gelooft dat hij daadwerkelijk zelfmoord heeft gepleegd. Dat hij lijdzaam ten onder zal gaan, en al is het maar een fractie van de vernedering zal voelen die zoveel Libanezen hebben moeten doorstaan, zo iets gebeurt alleen in films. Zoals Michael Corleone die in het slotstuk van de *The Godfather*-trilogie, compleet gebroken en vereenzaamd op die stoel in zijn tuin in elkaar zakt.

Om de vergelijking tóch maar weer te maken: Riad Salameh is de *consigliere* (de meest bekende is Tom Hagen, die magistraal werd vertolkt door Robert Duvall in *The Godfather*) van de Libanese heersende klasse. Hij weet exact hoeveel miljoenen elke politicus het land uit heeft gesluisd toen de gemiddelde Libanees al niet genoeg geld van de bank kon halen om de huur te betalen. Hij weet van alle geopolitieke dealtjes achter gesloten deuren, de *maitresses*, hij is immers de spil in het stoffige web van leugens. Toen ik de eerste keer door Napels liep voelde ik me meteen thuis. Het voelde als Beiroet. De doolhofjes van straten, met de gekleurde was die tussen appartementen wappert, het geluid van voetballende kinderen en opgevoerde brommertjes, de bedwelmende geuren van jasmijn en gebakken deeg (de Libanese versie van een pizza is een *manoushe*) die zich vermengen met de zilte zeelucht.

De oude mannetjes die de hele dag kettingrokend zitten te kaarten en menen alle problemen van hun land te kunnen oplossen, als zij het ook maar één dag voor het zeggen zouden hebben. De mensen die, door diep weggestopt trauma en extreme armoede, een rauw randje hebben waaronder vaak een koppig hart van goud schuilt.

En ja, ook de ellenlange rijen stinkend vuilnis op straat waardoor je amper kunt ademen. De groeven in de bruingebrande gezichten van mensen die veel te hard werken voor veel te weinig geld; die tegen wil en dank van jongs af aan worden meegesleurd in de wetteloosheid van het land. De immer rouwende moeders die nog steeds niet weten of hun verdwenen zonen nog leven.

Napels zien en dan sterven, schreef Goethe ooit. Veel Libanezen zouden zeggen: „We sterven allemaal een langzame dood, maar wat hadden we graag gezien wat Beiroet had kunnen zijn.”

“Hij weet exact hoeveel miljoenen elke politicus het land uit heeft gesluisd

FARAH-SILVANA KANAAN

zwaaien roepen springen
naar een land waarin elke regio telt

Marijn Molema

Titel Zwaaien, roepen, springen. Naar een land waar elke regio telt
Auteur Marijn Molema
Uitgever Van Gennep
Prijs 17,99 euro (140 blz.)